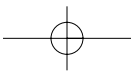
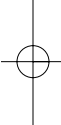
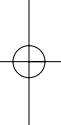

LA PLAÇA DEL DIAMANT

PRÒLEG

La plaça del Diamant comença així: *«La Julieta va venir expressament a la pastisseria a dir-me que, abans de rifar la toia, rifarien cafeteres; que ella ja les havia vistes: precioses, blanques, amb una taronja pintada, partida en dues meitats, que ensenyava els pinyols»*. Mentre escrivia aquesta primera frase no podia pas pensar ni remotament que, un quart de segle després, de la meva novel·la se n'haurien fet tantes edicions catalanes i tantes traduccions estrangeres.

Quan la vaig escriure no recordava gaire com era la plaça del Diamant de debò. Només recordava que, quan tenia tretze o catorze anys, una vegada, per la festa major de Gràcia, vaig anar amb el meu pare a seguir carrers. A la plaça del Diamant havien aixecat un envelat. Com a d'altres places, és clar; però el que sempre més he recordat és aquell. En passar-hi pel davant, tot ell una capsa de música, jo, a qui els meus pares prohibien de ballar, en tenia unes ganes desesperades i anava com una ànima en pena pels carrers guarnits. Potser per culpa d'aquesta frustració, al cap de molts anys, a Ginebra, vaig començar la meva novel·la amb aquell envelat.

Sóc filla de Sant Gervasi de Cassoles, d'un carrer estret i curt que, aleshores, anava del de Pàdua a la riera de Sant Gervasi i que es deia carrer de Sant Antoni; més endavant li van canviar el nom pel de carrer de París i, més endavant en-

cara, pel de Manuel Angelon, que encara conserva. Sant Gervasi no és pas lluny de Gràcia. Coneixia, perquè hi anava a les tardes amb el meu avi, els cinemes Trilla, Smart i Mundial. Coneixia el mercat de Santa Isabel, on als quatre o cinc anys anava, cap al tard, als estius, amb una senyora veïna a comprar peix després de travessar el Torrent de l'Olla. Als quinze o disset anys, i durant molt de temps, anàvem amb la meva mare a passejar cada tarda pel carrer Gran. Hi entràvem per la Rambla del Prat, el baixàvem fins als Jardinets i el pujàvem per la vorera contrària. Miràvem aparadors.

Tots els records que conservo de Gràcia són entrançables. Ara tot això és lluny, però pensar-hi, enmig d'una onada de nostàlgia, em fa bé; moltes vegades i en diverses circumstàncies, aquests records m'havien estat un consol.

Voldria que tots els que llegissin la meva novel·la participessin en la meva emoció. Em fa contenta pensar que entre tants milers de lectors com ha tingut i continua tenint n'hi ha molts que no havien llegit mai res en català i que és llegint-la que han descobert que la nostra era una llengua civilitzada, culta, important. Em fa contenta així mateix pensar que aquesta novel·la senzilla i humana ha dut el nom de la plaça del Diamant de la vila de Gràcia i amb ell el de Catalunya a tants països llunyans.

Escriure un pròleg, o sigui parlar de mi (o de la meva obra, que és el mateix), no m'ha apassionat mai.

Explicar la gènesi de La plaça del Diamant potser seria interessant, però ¿és que es pot explicar com es forma una novel·la, quins impulsos la provoquen, quina voluntat tan forta aconsegueix que es continuï, que s'hagi d'acabar amb lluita el que s'ha començat fàcilment? Dir que la vaig anar rumiant a Ginebra tot mirant la muntanya del Salève o tot passejant per la Perla del Llac, bastaria? Puc dir, i en part és veritat, que La plaça del Diamant va ser la conseqüència d'una decepció.

Jo havia enviat Jardí vora el mar al premi Joanot Martorell (justament el darrer que es convocà) i el jurat no va valorar-la. Aquest contratemps va provocar en mi una reacció contrària a la natural; sempre, les dificultats m'han estimulat. Empesa per una onada d'orgull, vaig començar una altra novel·la.

La volia kafkiana, molt kafkiana, absurda, és clar, amb molts coloms; volia que els coloms ofeguessin la protagonista del començament fins a la fi. I va anar naixent dintre meu, quan encara no m'havia assegut davant de la màquina amb una pila de fulls de paper al costat, el que hauria de ser La plaça del Diamant. La vaig escriure febrosament, com si cada dia de treball fos el darrer de la meua vida.

Treballava engegada; corregia a la tarda el que havia escrit al matí, procurant que, malgrat les presses amb què escrivia, el cavall no se'm desboqués, aguantant bé les regnes perquè no es desviés del camí. Hi ha qui parla d'explosió narrativa. No sé pas què vol dir. Escriure una novel·la, que és un treball sostingut, necessita calma, molt domini de si mateix.

I la novel·la que en principi havia de ser un malson de coloms es va anar convertint en La plaça del Diamant, amb coloms, sí, però amb un altre sentit. Va ser una època d'una gran tensió nerviosa, que em va deixar mig malalta. Doncs bé: La plaça del Diamant, enviada al primer premi Sant Jordi, va rebre el mateix tractament que Jardí vora el mar al darrer Joanot Martorell.

Ja publicada, el meu amic Baltasar Porcel, tot i fer-ne molts elogis, va dir que la Colometa era una noia beneïta. Considero aquesta afirmació, feta a la lleugera, molt equivocada. Veure el món amb ulls d'infant, en un constant meravellament, no és pas ser beneït sinó tot el contrari; a més, la Colo-

meta fa el que ha de fer dintre de la seva situació en la vida, i fer el que s'ha de fer i res més demostra un talent natural digne de tots els respectes. Considero més intel·ligent la Colometa que Madame Bovary o que Anna Karèнина, i a ningú no se li ha acudit mai de dir que fossin beneïtes. Potser perquè eren riques, anaven vestides de seda i tenien servei. I encara que jo, quan era jove, sospirés per ser Madame Bovary o Anna Karèнина, més la segona que la primera, en necessitar un personatge central per a una novel·la vaig triar la Colometa, que només té de semblant a mi el fet de sentir-se perduda al mig del món.

*De coses (de mobles, de rellotges, d'agulles de rellotge, de pèndols de rellotge, de pintures, de formes i colors de butaques i sofàs, de llums d'oli i de llums de peu, de catifes i de dossers reials), en totes les novel·les se n'ha parlat. De Balzac a Proust passant per Tolstoi, per citar només els que fan més efecte. Les coses tenen una gran importància en la narració i l'han tinguda sempre, molt abans que Robbe-Grillet escrivís *Le voyeur*. A La plaça del Diamant, de coses n'hi ha moltes: l'embut, el cargol mari, les nines de la casa dels hules... hi ha tots els detalls de mobles, de timbres elèctrics i de portes de la casa on va a treballar. Hi ha les monedes d'or de mossèn Joan que aquest dona a en Quimet per si en tenen necessitat. Hi ha les balances dibuixades a la paret de l'escala. I el ganivet, símbol sexual, amb què a l'acabament del llibre la Colometa escriu el seu nom a la porta de la casa on havia viscut.*

*Però a La plaça del Diamant no solament hi ha coses; hi ha sobretot el personatge de la Colometa. Me'l va suggerir la protagonista d'un conte meu escrit feia temps, intítulat *Tarda* al cinema, que figura en el recull *Vint-i-dos contes* i està inspirat al seu torn en el *Candide*. Si Voltaire no hagués escrit *Candide* és possible que La plaça del Diamant no hagués vist mai la llum del sol. ¿Influència de James Joyce? És possi-*

ble que el final de la meva novel·la vingui del cèlebre monòleg d'Ulisses. Però seria més encertat de buscar la font del capítol XIII de La plaça..., el de la mort de la mare d'en Quimet, en algun dels contes de Dublín.

Si no hagués llegit Bernat Metge, no se m'hauria acudit mai de fer fer a la Colometa la descripció física del seu flamant marit. Bernat Metge fa descriure a Ovidi les gràcies de la seva estimada; d'aquest capítol, una pura perfecció d'estil i de llenguatge, se'n diu «Descripció de la donzella». Unes breus pàgines que poden rivalitzar amb les millors de la literatura universal. La «Descripció de la donzella» de Bernat Metge em donà la idea de la «descripció del donzell», o sigui d'en Quimet, que el lector pot trobar al capítol VIII de la meva novel·la. Agraïxo a Bernat Metge que m'hagi donat més del que em mereixo. I li demano fervorosament que em perdoni per la llicència presa.

Moltes altres influències hauria de confessar; caldria comptar-hi totes les meves lectures, la Bíblia en primer lloc. Vull afirmar, perquè algú ho ha negat, que La plaça del Diamant és una novel·la d'amor. De novel·les d'amor se n'han escrit moltes. Des de l'amor més espiritual i més cavalleresc a l'amor més carnal, una mica representat aquest darrer per una de les novel·les més cursis, i que han fet escolar més tinta, escrita per un gran escriptor, D. H. Lawrence. Em refereixo a L'amant de lady Chatterley. Però el que s'ha escrit de més elevat i corpredor en amor és la història de Francesca da Rimini al cant V de l'Infern, a la Divina Comèdia. Història que comença amb aquests versos meravellosos:

Siede la terra dove nata fui
 su la marina, dove'l Po discende
 per aver pace co' seguaci sui.

I l'amor d'Ulisses, no pas per Penèlope, no pas per la dolça Nausica, sinó el seu amor-passió per l'aventura. Dante, en el cant XXVI de l'Infern, el llença, amb quatre companys vells i esparracats, amb una nau que no s'aguanta, a l'última aventura: la de la mort.

Nè dolcezza di figlio, nè la pieta
del vecchio padre, nè'l debito amore
lo qual dovea Penelope far lieta,

vincer potero dentro a me l'ardore
ch'i'ebbi a divenir del mondo esperto,
e de li vizi umani e del valore.

Després de la Bíblia i de Dante, entre les influències que crec que més m'han marcat i que ara vull confessar, posaria encara Homer.

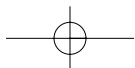
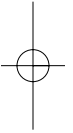
Vull tornar-hi a insistir, perquè em dolgué que algú ho negués: vull afirmar ben alt que La plaça del Diamant és per damunt de tot una novel·la d'amor, per més que sense ni un gra de sentimentalisme. El moment en què la Colometa, de tornada de la mort del seu passat, entra a casa seva mentre va naixent el dia i abraça el seu segon marit, l'home que l'ha salvada de totes les misèries de la vida, és una escena d'amor profund. «I vaig pensar que no volia que se'm morís mai...». I li fica el dit al melic «perquè cap bruixa dolenta no me'l xuclés pel melic i em deixés sense Antoni». I el mot contents, darrer de la novel·la, no és pas gratuït. No el vaig posar perquè sí. Deixa entendre que, encara que al món hi hagi tanta tristesa, sempre el pot salvar algú amb una mica d'alegria. Uns quants ocells, per exemple. «I dintre de cada toll, per pe-

tit que fos, hi hauria el cel... el cel que de vegades un ocell esbarriava... un ocell que tenia set i sense saber-ho esbarriava el cel de l'aigua amb el bec... o uns quants ocells cridaners que baixaven de les fulles com llampecs, es ficaven al toll, s'hi banyaven estarrufats de ploma i barrejaven el cel amb fang i amb becs i amb ales. Contents...».

La plaça del Diamant és lluny de mi. Com si no fos jo qui l'hagués escrita. Molt lluny. En aquest moment, en el punt d'acabar aquest pròleg, em preocupa el meu jardí. Ja hi floreixen els prunus, rosa pàllid, i el petit arbre de Júpiter, rosa coral. S'aixeca la tramuntana i me'ls castigarà. Vaig a veure què passa amb el vent i les flors.

MERCÈ RODOREDA

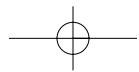
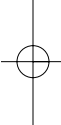
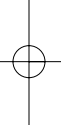
Romanyà de la Selva, 1982

A J. P.

My dear, these things are life.

MEREDITH

I

La Julieta va venir expressament a la pastisseria a dir-me que, abans de rifar la toia, rifarien cafeteres; que ella ja les havia vistes: precioses, blanques, amb una taronja pintada, partida en dues meitats, que ensenyava els pinyols. Jo no tenia ganes d'anar a ballar, ni tenia ganes de sortir perquè m'havia passat el dia despatxant dolços i les puntes dels dits em feien mal de tant estrènyer cordills daurats i de tant fer nusos i agafadors. I perquè coneixia la Julieta, que a la nit no li venia de tres hores i tant li feia dormir com no dormir. Però em va fer seguir vulgues no vulgues, perquè jo era així, que patia si algú em demanava una cosa i havia de dir que no. Anava blanca de dalt a baix: el vestit i els enagos emmidonats, les sabates com un glop de llet, les arracades de pasta blanca, tres braçalets rotllana que feien joc amb les arracades i un portamonedes blanc, que la Julieta em va dir que era d'hule, amb la tanca com una petxina d'or.

Quan vam arribar a la plaça els músics ja tocaven. El sostre estava guarnit amb flors i cadeneta de paper de tots colors: una tira de cadeneta, una tira de flors. Hi havia flors amb una bombeta a dintre i tot el sostre era com un parai-gua a l'inrevés, perquè els acabaments de les tires estaven lligats més enlaire que no pas el mig, on totes s'ajuntaven. La cinta de goma dels enagos, que havia patit molt per pas-

sar-la amb una agulla de ganxo que no volia passar, cordada amb un botonet i una nanseta de fil, m'estrenyia. Ja devia tenir un senyal vermell a la cintura, però així que el vent m'havia sortit per la boca la cinta tornava a fer-me el martiri. L'entarimat dels músics estava voltat d'esperreguera fent barana i l'esperreguera estava guarnida amb flors de paper lligades amb filferro primet. I els músics suats i en mànigues de camisa. La meva mare morta feia anys i sense poder-me aconsellar i el meu pare casat amb una altra. El meu pare casat amb una altra i jo sense la meva mare que només vivia per tenir-me atencions. I el meu pare casat i jo joveneta i sola a la plaça del Diamant, esperant que rifessin cafeteres, i la Julieta cridant perquè la veu li passés per damunt de la música, no seguis que et rebregaràs!, i davant dels ulls les bombetes vestides de flor i les cadenetes enganxades amb pasta d'aigua i farina i tot-hom content, i mentre badava una veu a l'orella va dir-me, ¿ballem?

Mig d'esma vaig contestar que no en sabia i em vaig girar a mirar. Em vaig topar amb una cara que de tan a prop que la tenia no vaig veure prou bé com era, però era la cara d'un noi. És igual, em va dir, jo en sé molt i n'hi ensenyaré. Vaig pensar en el pobre Pere que en aquelles hores estava tancat al soterrani del Colón fent la cuina amb davantal blanc, i vaig fer el disbarat de dir:

¿I si el meu promès ho sap?

Aquell noi es va acostar encara més a la vora i va dir rient, ¿tan petita i ja té promès? I quan va riure els llavis se li van estirar i li vaig veure totes les dents. Tenia uns ulls de mico i duia una camisa blanca amb ratlleta blava, amurada sota dels braços, i amb el botó del coll descordat. I aquell noi tot d'una se'm va girar d'esquena i es va aixecar de puntetes i es va decantar d'una banda a l'altra i es va tornar

a girar de cara a mi i va dir, dispensi, i es va posar a cridar: Ei!... ¿que m'heu vist l'americana? Estava al costat dels músics! En una cadira! Ei!... I em va dir que li havien pres l'americana i que tornava de seguida i si volia fer el favor d'esperar-lo. Es va posar a cridar: Cintet!... Cintet!

La Julieta, de color de canari, brodada de verd, va sortir de no sé on i em va dir, tapa'm que m'haig de treure les sabates... no puc més... Li vaig dir que no em podia moure perquè un jove que buscava l'americana i volia ballar amb mi de totes passades m'havia dit que l'esperés. I la Julieta va dir, balleu, balleu... I feia calor. Les criatures tiraven coets i piules per les cantonades. A terra hi havia pinyols de síndria i pels racons closques de síndria i ampolles buides de cervesa i pels terrats també engegaven coets. I pels balcons. Veia cares lluents de suor i nois que es passaven el mocador per la cara. Els músics contents i toquem. Tot com una decoració. I el pasdoble. Em vaig trobar anant amunt i avall i com si vingués de lluny, de tan a la vora, vaig sentir la veu d'aquell noi que em deia, veu com sí que en sap de ballar! I sentia olor de suor forta i olor d'aigua de colònia esbravada. I els ulls de mico lluents ran dels meus i a cada banda de la cara la medalleta de l'orella. La cinta de goma clavada a la cintura i la meva mare morta i sense poder-me aconsellar, perquè vaig dir a aquell noi que el meu promès feia de cuiner al Colón i va riure i em va dir que el planyia molt perquè al cap d'un any jo seria la seva senyora i la seva reina. I que ballaríem la toia a la plaça del Diamant.

La meva reina, va dir.

I va dir que m'havia dit que al cap d'un any seria la seva senyora i que jo ni me l'havia mirat, i el vaig mirar i aleshores va dir, no em miri així, perquè m'hauran de collir de terra, i va ser quan li vaig dir que ell tenia els ulls de mico i vingia riure. La cinta a la cintura semblava un ganivet i els

músics, tararí! tararí! I la Julieta no es veia enlloc. Desapareguda. I jo amb aquells ulls al davant, que no em deixaven com si tot el món s'hagués convertit en aquells ulls i no hi hagués cap manera d'escapar-ne. I la nit anava endavant amb el carro de les estrelles i la festa anava endavant i la toia i la noia de la toia, tota blava, giravoltant... La meva mare al cementiri de Sant Gervasi i jo a la plaça del Diamant... ¿Ven coses dolces? ¿Mel i confitura?... I els músics, cansats, ficant les coses a dintre les fundes i tornant-les a treure de dintre de les fundes perquè un veí pagava un vals per tothom i tots com baldufes. Quan el vals es va acabar la gent va començar a sortir. Jo vaig dir que havia perdut la Julieta i aquell noi va dir que ell havia perdut en Cintet i va dir, quan estarem ben sols, tota la gent desada a dintre de les cases i els carrers buits, vostè i jo ballarem un vals de punta a la plaça del Diamant... volta que volta... Colometa. Me'l vaig mirar molt amoïnada i li vaig dir que em deia Natàlia i quan li vaig dir que em deia Natàlia encara riu i va dir que jo només em podia dir un nom: Colometa. Va ser quan vaig arrencar a córrer i ell corria al meu darrera, no se m'espanti... ¿que no veu que no pot anar tota sola pels carrers, que me la robarien?... i em va agafar pel braç i em va aturar, ¿que no veu que me la robarien, Colometa? I la meva mare morta i jo aturada com una bleada i la cinta de goma a la cintura estrenyent, estrenyent, com si estigués lligada en una branqueta d'esperguera amb un filferro.

I vaig tornar a córrer. I ell al meu darrera. Les botigues tancades amb la persiana de canaleta avall i els aparadors plens de coses quietes com ara tinters i secants i postals i nines i roba desplegada i pots d'alumini i gèneres de punt... I vam sortir al carrer Gran, i jo amunt, i ell al meu darrera i tots dos corrent, i, al cap d'anys, encara de vegades ho explicava, la Colometa, el dia que la vaig conèixer a la plaça

del Diamant, va arrencar a córrer i davant mateix de la parada del tramvia, pataplaf!, els enagos per terra.

La nanseta de fil es va trencar i allà van quedar els enagos. Vaig saltar per sobre, vaig estar a punt d'enganxar-m'hi un peu i vinga córrer com si m'empaitessin tots els dimonis de l'infern. Vaig arribar a casa i a les fosques em vaig tirar al llit, al meu llit de noia, de llautó, com si hi tirés una pedra. Tenia vergonya. Quan em vaig cansar de tenir vergonya, em vaig treure les sabates d'un cop de peu i em vaig desfer els cabells. I en Quimet, al cap d'anys, encara ho explicava com si fos una cosa que ens acabés de passar, se li va trencar la cinta de goma i corria com el vent...

II

Va ser molt misteriós. M'havia posat el vestit de color de fusta de rosa, una mica massa prim pel temps, i tenia pell de gallina tot esperant en Quimet en una cantonada. Des de darrera d'una persiana de ballesta, al cap d'una estona de fer els gegants, em va semblar que algú em mirava, perquè vaig veure que les ballestes, d'una banda, s'havien mogut una mica. Amb en Quimet havíem quedat que ens trobaríem a la vora del Parc Güell. Va sortir un nen d'una entrada, amb un revòlver al cinturó i una escopeta apuntada, i va passar fregant-me les faldilles i cridant, meequi... meequi...

Van abaixar les ballestes de la persiana, la persiana es va obrir de bat a bat i un jove amb pijama va fer pst... pst... amb els llavis, i, amb un dit fent ganxo, em feia senyal que m'hi acostés. Per estar-ne més segura em vaig posar un dit al pit com assenyalant-me, i, mirant-lo, vaig dir baixet, jo?

Sense sentir-me em va entendre i va fer que sí amb el cap, que el tenia preciós, i vaig travessar el carrer i m'hi vaig acostar. Quan vaig ser al peu del balcó el jove em va dir, entra, que farem una dormideta.

Em vaig tornar de mil colors i me'n vaig entornar enrabiada, sobretot amb mi mateixa, i amb angúnia perquè sentia que el jove em mirava l'esquena i em travessava la roba i la pell. Em vaig posar d'una manera que el jove del pijama no em veiés, però tenia por que, mig amagada, el que no em veiés fos en Quimet. Pensava a veure què passaria, perquè era la primera vegada que ens havíem de trobar en un parc. Al dematí havia fet molts disbarats pensant en la tarda perquè tenia un neguit que no em deixava viure. En Quimet m'havia dit que ens trobaríem a dos quarts de quatre i no va venir fins a dos quarts de cinc; però no li vaig dir res perquè vaig pensar que potser l'havia entès malament i el que s'havia equivocat era jo i com que ell no va dir ni mitja paraula d'excusa... Ni vaig gosar dir-li que els peus em feien mal de tant estar dreta perquè duia sabates de xarol, molt calentes, i que un jove s'havia pres llibertats. Vam començar a pujar amunt sense dir-nos ni una trista paraula i quan vam ser a dalt de tot em va passar el fred i la pell se'm va tornar a fer llisa com sempre. Li volia explicar que havia renyit amb en Pere, que tot estava llest. Ens vam asseure en un banc de pedra en un racó perdut, entre dos arbres fins de fulla, amb un merlot que pujava de baix, anava d'un arbre a l'altre fent un crit petit, una mica enrogallat, i estàvem una estona sense veure'l fins que tornava a sortir de baix quan ja no hi pensàvem i sempre feia el mateix. Sense mirar-lo, per la cua de l'ull, veia en Quimet que mirava les cases, petites i lluny. A l'últim va dir, ¿no et fa por, aquest ocell?

Li vaig dir que m'agradava molt i ell em va dir que els

ocells negres, encara que fossin merlots, la seva mare sempre li havia dit que portaven desgràcia. Totes les altres vegades que amb en Quimet ens havíem trobat, després del primer dia a la plaça del Diamant, la primera cosa que em preguntava, tirant el cap i el cos endavant, era si ja havia renyit amb en Pere. I aquell dia no m'ho preguntava i jo no sabia de quina manera començar a dir-li que ja havia dit a en Pere que, amb mi, no podia ser. I em sabia molt greu d'haver-li-ho dit, perquè en Pere s'havia quedat com un llumí quan, després d'haver-lo encès, el bufen. I quan pensava que havia renyit amb en Pere sentia una pena per dintre i la pena em feia adonar que havia fet una mala acció. Segur: perquè jo, que de dintre sempre havia estat molt natural, quan em recordava de la cara que havia fet en Pere, sentia la pena dolenta molt endins, com si al mig de la meua pau d'abans s'obris una porteta que tancava un niu d'escorpins i els escorpins sortissin a barrejar-se amb la pena i a fer-la punxent i a escampar-se'm per la sang a fer-la negra. Perquè en Pere, amb la veu escanyada i les nines dels ulls amb el color entelat que li tremolava, em va dir que li havia desfet la vida. Que l'havia convertit en una mica de fang de no res. I va ser tot mirant el merlot que en Quimet va començar a parlar del senyor Gaudí, que el seu pare l'havia conegut el dia que el va aixafar el tramvia, que el seu pare havia estat un dels que l'havien dut a l'hospital, pobre senyor Gaudí tan bona persona, ves quina mort més de misèria... I que al món no hi havia res com el Parc Güell i com la Sagrada Família i la Pedrera. Jo li vaig dir que, tot plegat, massa ondes i massa punxes. Em va donar un cop al genoll amb el cantell de la mà que em va fer anar la cama enlaire de sorpresa i em va dir que si volia ser la seva dona havia de començar per trobar bé tot el que ell trobava bé. Va fer-me

un gran sermó sobre l'home i la dona i els drets de l'un i els drets de l'altre i quan el vaig poder tallar vaig preguntar-li:

—¿I si una cosa no m'agrada de cap de les maneres?

—T'ha d'agradar, perquè tu no hi entens.

I altra vegada sermó: molt llarg. Va sortir molta gent de la seva família: els seus pares, un oncle que tenia capelleta i reclinatori, els seus avis i les dues mares dels Reis Catòlics que eren, deia ell, les que havien assenyalat el bon camí.

I aleshores, que de primer no ho vaig acabar d'entendre, perquè ho va ajuntar amb altres coses que deia, va dir, pobra Maria... I altra vegada les mares dels Reis Catòlics i que potser ens podríem casar aviat perquè ja tenia dos amics que li buscaven casa. I que em faria uns mobles que així que els veuria cauria d'esquena perquè per alguna cosa era ebenista i que ell era com si fos Sant Josep i que jo era com si fos la Mare de Déu.

Tot ho deia molt content i jo anava pensant què havia volgut dir quan havia dit, pobra Maria... i m'anava ensopint de la mateixa manera que s'anava ensopint la claror, i el merlot sense cansar-se sempre sortint de baix i anant d'un arbre cap a un altre i tornant a sortir de baix com si fossin molts merlots que s'hi dediquessin.

—Faré un armari que servirà per tots dos, de dos cosos, amb fusta d'arbre ampolla. I quan tindrè el pis moblat, faré el llit del nen.

Em va dir que les criatures li agradaven i no li agradaven. Que anava molt a llunes. El sol es ponia i, allà on ja no era, l'ombra es tornava blava i feia estrany de mirar. I en Quimet parlava de fustes, que si una fusta que si una altra, que si la xicranda, que si la caoba, que si el roure, que si l'alzina... Va ser aleshores, me n'he recordat i me'n recordaré sempre, que em va fer un petó i així que va començar

a fer-me el petó vaig veure Nostre Senyor a dalt de tot de casa seva, ficat a dins d'un núvol inflat, voltat d'una sanefa de color de mandarina, que se li anava descolorint d'una banda, i Nostre Senyor va obrir els braços a gran amplada, que els tenia molt llargs, va agafar el núvol per les vores i es va anar tancant a dintre com si es tanqués a dintre d'un armari.

—Avui no havíem d'haver vingut.

I va lligar el primer petó amb un altre i tot el cel es va emboirar. Jo veia el núvol que anava fugint a poc a poc i van sortir altres núvols més primets i tots es van posar a seguir el núvol que anava ple i en Quimet tenia gust de cafè amb llet. I va cridar, ja tanquen!...

—¿Com ho saps?

—¿Que no has sentit el xiulet?

Ens vam aixecar, el merlot va fugir esparverat, l'aire em feia voleiar les faldilles... i avall, caminets avall. Asseguda en un banc de rajoleta hi havia una nena que es ficava els dits al nas i després passava el dit per una estrella de vuit puntes que hi havia a l'esquena del banc. Duia un vestit del mateix color que el meu i ho vaig dir a en Quimet. No em va contestar. Quan vam sortir al carrer li vaig dir, mira, encara entra gent... i em va dir que no m'amoïnés que aviat els traurien. Anàvem carrers avall i en el moment que estava a punt de dir-li, saps?, amb en Pere ja hem renyit, es va aturar en sec, se'm va plantar al davant, em va agafar pels braços i em va dir, mirant-me com si fos una persona de mala llei, pobra Maria...

Vaig estar molt a punt de dir-li que no patís, que em digués què li passava amb la Maria... Però no vaig gosar. Em va deixar anar els braços, se'm va posar al costat altra vegada, i avall, fins que vam arribar a la Diagonal-Passeig de Gràcia. Vam començar a voltar un pilot de cases, i jo no

podia més amb els meus peus. Quan feia mitja hora que voltàvem es va tornar a parar, em va tornar a agafar pels braços, estàvem sota d'un fanal, i quan ja em pensava que tornaria a dir, pobra Maria, i m'aguantava la respiració esperant que ho digués, va dir amb ràbia:

—Si no haguéssim baixat de pressa, allà dalt, entre el merlot i tot plegat, no sé pas què hauria passat!... Però no te'n fiïs, perquè el dia que et podré arregar et baldaré!

Vam anar voltant cases fins a les vuit, sense dir-nos ni mitja paraula, com si fóssim muts del néixer. Quan vaig estar sola vaig mirar el cel i només era negre. I no sé... tot plegat, molt misteriós...

III

Me'l vaig trobar plantat a la cantonada, de sorpresa, un dia que no havia de venir a buscar-me.

—No vull que treballis més per aquest pastisser! He sabut que va al darrera de les dependents.

Em vaig posar a tremolar i li vaig dir que no cridés, que no podia deixar la casa així, de qualsevol manera i sense educació, que pobre home, no m'havia dit mai una paraula més enllà de l'altra i que despatxar dolços m'agradava i que si em feia plegar a veure què... Em va dir que a l'hivern, una tarda, quan ja era fosc, havia vingut a mirar com treballava. I va dir que, mentre acompanyava una clienta a triar una capsa de xocolatins a l'aparador de la dreta, el pastisser em seguia amb els ulls, no a mi, sinó el meu darrera. Li vaig dir que anava massa lluny i que valia més que ho deixéssim córrer si no em tenia confiança.

—Sí que et tinc confiança, però no vull que el pastisser es diverteixi.

—T'has tornat boig, li vaig dir; és un senyor que només pensa en el seu negoci! Sents?

Em vaig enfadar tant que les galtes em cremaven. Em va agafar pel coll amb una mà i em va sacsejar el cap. Li vaig dir que ja es podia retirar i que si no em feia cas cridaria un municipal. Vam estar tres setmanes sense veure'ns i quan ja em penedia d'haver dit a en Pere que entre nosaltres dos tot s'havia acabat, perquè en Pere al capdavall era un bon xicot que mai no m'havia donat cap disgust, només ende-riat amb el seu ofici i bon treballador, va tornar a com- parèixer, més tranquil que una soca d'arbre, i la primera cosa que em va dir, amb les mans a les butxaques, va ser, i la pobra Maria a passeig per tu...

Anàvem cap al carrer Gran per la Rambla del Prat. Es va aturar davant d'un adroguer que tenia tot de sacs a l'entra- da, va ficar la mà a dintre un sac ple de veces, va dir, quines veces més boniques... i vam tornar a caminar. S'havia que- dat unes quantes veces a la mà i quan estava més distreta me les va tirar a l'esquena pel coll de la brusa. Em va fer aturar davant d'un aparador ple de roba feta, veus?, quan serem casats, et farà comprar davantals com aquells. Jo li vaig dir que feien hospici i ell va dir que eren com els que duia la seva mare i jo li vaig dir que tant me feia, que jo no en volia perquè feien massa hospici.

Va dir que em presentaria a la seva mare, que ja li havia parlat de mi i que la seva mare tenia moltes ganes de veure quina cara feia la noia que el seu fill havia triat. Hi vam anar un diumenge. Vivía sola. En Quimet vivia a dispesa per no donar-li feina i deia que així eren més amics, per- què, junts, no s'avenien. I la seva mare vivia en una caseta cap als periodistes i des de la galeria es veia el mar i la boi- ra que de vegades el tapava. Era una senyora molt faluga, pentinada de pentinadora, amb moltes ondes. Tenia la

casa plena de llaços. En Quimet ja m'ho havia dit. Al damunt del Sant Crist del capçal del llit, un llaç. El llit era de caoba negra amb dos matalassos i un cobrellit crema amb roses vermelles i tot el voltant fent ondes enrivetades de vermell. A la clau de la tauleta de nit, un llaç. A les claus de cada calaix de la calaixera, un altre llaç. I un llaç a cada clau de cada porta.

—A vostè li agraden molt les cintes, li vaig dir.

—Sense cintes una casa no és una casa.

I em va preguntar si m'agradava vendre dolços i li vaig dir que molt, sí senyora, sobretot arrissar les puntes del cordill amb un refilet d'estisores, i que només esperava que vinguessin festes per poder fer força paquets i sentir el ricrac de la màquina cobradora i la campaneta de la porta.

—Sí que estàs de broma, va dir.

A mitja tarda, en Quimet em va donar un cop de colze que volia dir, anem. I quan ja érem al peu de la porta d'entrada la seva mare em va preguntar, ¿i la feina de la casa també t'agrada?

—Sí senyora, molt.

—Ja va bé.

Aleshores va dir que ens esperéssim, va tornar a dins i va venir amb uns rosaris de boleta negra i me'ls va regalar. En Quimet, quan vam ser una mica lluny, em va dir que l'havia conquistada.

—¿Què t'ha dit quan estàveu soles a la cuina?

—Que eres molt bon noi.

—Ja m'ho pensava.

Ho va dir mirant a terra i clavant un cop de peu a una pedreta. Li vaig dir que no sabia què fer dels rosaris. Va dir que els fiqués en un calaix, que potser algun dia em servirien: que no es podia llençar res.

—Potser serviran a la nena, si en tenim una...

I em va clavar un pessic al tou del braç. Mentre me'l fregava, perquè m'havia fet mal de debò, em va preguntar si em recordava de no sé què i va dir que aviat es compraria una moto, que ens aniria molt bé perquè quan seriem casats voltariem tot el país, i que jo aniria al darrera. Em va preguntar si havia anat mai al darrera d'una moto amb un noi i li vaig dir que no, que mai, que em semblava molt perillós, i es va posar content com un ocell, i va dir, i ca, dona...

Vam entrar al Monumental a fer el vermut i menjar popets. Allà va trobar en Cintet, i en Cintet, que tenia els ulls molt grossos, com de vaca, i la boca una mica torta, va dir que hi havia un pis al carrer de Montseny, bastant bé de preu, però atrotinat, perquè l'amo no volia maldecaps i que la restauració hauria d'anar a compte dels qui el lloguessin. El pis era sota terrat. Que fos sota terrat ens va agradar molt i més encara quan en Cintet ens va dir que el terrat seria tot nostre. El terrat seria nostre perquè els veïns dels baixos tenien eixida i els del primer pis, per una escala llarga i penjada, anaven a un jardí petit que tenia galliner i safareig. En Quimet es va entusiasmar i va dir a en Cintet que no se l'havia de deixar escapar de cap de les maneres i en Cintet va dir que l'endemà hi aniria amb en Mateu i que hi anéssim nosaltres. Tots plegats. En Quimet li va preguntar si sabia una moto de segona mà, perquè un oncle d'en Cintet tenia un garatge i en Cintet treballava en el garatge del seu oncle, i en Cintet li va dir que ja ho miraria. Enraonaven com si jo no hi fos. La meva mare no m'havia parlat mai dels homes. Ella i el meu pare van passar molts anys barallant-se i molts anys sense dir-se res. Passaven les tardes dels diumenges asseguts al menjador sense dir-se res. Quan la meva mare va morir, aquest viure sense paraules encara es va eixamplar. I quan al cap d'uns quants anys el

meu pare va tornar a casar-se, a casa meva no hi havia res on jo em pogués agafar. Vivia com deu viure un gat: amunt i avall amb la cua baixa, amb la cua dreta, ara és l'hora de la gana, ara és l'hora de la son; amb la diferència que un gat no ha de treballar per viure. A casa vivíem sense paraules i les coses que jo duia per dintre em feien por perquè no sabia si eren meves...

Quan ens vam dir adéu amb en Quimet al peu de la parada del tramvia, vaig sentir que en Cintet li deia, no sé pas d'on l'has tret, tan bufona... I vaig sentir el riure d'en Quimet, ha, ha, ha...

Vaig desar els rosaris a la tauleta de nit per abocar-me a mirar el jardí de sota. El fill dels veïns, que feia el soldat, prenia la fresca. Vaig fer una boleta de paper, vaig tirar-la-hi, i em vaig amagar.

IV

—Trobo que fas ben fet de casar-te jove. Necessites un marit i un sostre.

La senyora Enriqueta, que vivia de vendre castanyes i moniatos a la cantonada de l'Smart a l'hivern i cacauets i xufles per les festes majors a l'estiu, sempre em donava bons consells. Asseguda davant meu, totes dues al peu del balcó de la galeria, de tant en tant es tirava les mànigues amunt; per tirar-se-les amunt callava i quan les tenia amunt tornava a enraonar. Era alta, amb boca de rap i amb nas de paperina. Estiu i hivern, sempre, duia mitges blanques i sabata negra. Anava molt neta. I li agradava molt el cafè. Tenia un quadro penjat amb un cordill groc i vermell, que figurava tot de llagostes amb corona d'or, cara d'home i cabells de dona, i tota l'erba al voltant de les llagostes, que sortien